

Вільям Шекспір

Король Лір

Харків
«ФОЛІО»
2024

ДІЙОВІ ОСОБИ

Лі р, король Британії.
Король Французський.
Герцог Бургундський.
Герцог Корнуельський (Корнуел).
Герцог Олбенійський (Олбені).
Граф Кент.
Граф Глостер.
Едгар, син Глостера.
Едмунд, позашлюбний син Глостера.
Куран, придворець.
Освальд, дворецький Гонерільї.
Дід, орендар у Глостера.
Лікар.
Блазень.
Офіцер при Едмунді.
Дворянин, відданий Лірові
Дворянин із почту Корделії.
Герольд.
Слуги герцога Корнуельського.
Гонерілья }
Регана } дочки Ліра.
Корделія }
Рицарі з почту Ліра, офіцери, гінці, воїни,
придворці.

Місце дії — Британія.

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА 1

Палац короля Ліра.

Входять Кент, Глостер та Едмунд.

Кент

Я гадав, що королеві нашому герцог Олбенійський миліший за герцога Корнуельського.

Глостер

Так завжди здавалось нам, а тепер, як дійшлося ділити королівство, не збагнеш, кого з герцогів він цінує більше: кожному частка його зважена так, що ні один не може зазіхати на те, що припадає іншому.

Кент

Це ваш син, мілорде?

Глостер

Виховання його, сер, я взяв на себе. Я стільки разів червонів, визнаючи його своїм, що тепер уже звик до того.

Кент

Не розумію вас.

Глостер

А мати цього шибеника зрозуміла мене, сер: тоді стан її закруглився, і вона дістала собі сина в колиску раніше, як чоловіка в постіль. Чуєте, тхне гріхом?

Кент

Мені не шкода, що гріх той стався, коли з нього вийшли такі прегарні наслідки.

Г л о с т е р

Але я маю законного сина, сер, десь на рік старшого, — той, одначе, не дорожчий мені. Хоч цей-от поганець і з'явився на світ трохи, сказати б, нахабно, раніш, ніж його покликано, та мати його була вельми вродлива, і створити його — то була дуже приємна робота, і тому я мушу його визнати. Чи знаєш ти цього благородного джентльмена, Едмунде?

Е д м у н д

Ні, мілорде.

Г л о с т е р

Це мілорд Кент; запам'ятай його як достойного мого друга.

Е д м у н д

Радий служити благородному лордові.

К е н т

Ви припали мені до серця, і я хочу познайомитися з вами краще.

Е д м у н д

Пане мій, я докладаю всіх сил, щоб бути гідним прихильності вашої.

Г л о с т е р

Дев'ять років він був далеко від батьківщини і невдовзі знову покине її.

Г рає сурма.

Король іде.

Входять Лір, герцоги Корнуельський
та Олбенійський, Гонерілья, Регана,
Корделія і Почет.

Л і р

Іди й належно, Глостере, зустрінь
Французського й Бургундського державців.

Г л о с т е р

Гаразд, королю.

Глостер та Едмунд виходять.

Лір

А тим часом наш

Ми задум оголосимо таємний.
Гей, швидше карту! Відайте, що ми
Поділимо натроє королівство
І волимо з рамен своїх старечих
Струснути всі турботи і діла,
Довіривши молодшим їх та дужчим,
Щоб без ваги плестися до могили.
Наш сину любий, герцог Корнуельський,
Ти, Олбені, наш сину дорогий,
Нехай відомий буде посаг вам,
Що кожній ми із дочок приділили,
Щоб потім суперечок не було.
Король Французький та Бургундський герцог
Давно вже важать на дочку найменшу,
При нашому гостюючи дворі,
І відповідь їм нині треба дати.
Вас, дочки, я питаюся тепер,
Коли відрікся і турбот державних,
І земель отчих, і ясних клейнодів, —
Котра із вас мене найбільше любить?
Бажаючи найкращий дар віддати
Тій, що з'єднала ласку від природи
З найвищими заслугами, даємо
Тобі, як первородній, Гонерільє,
Ми слово перше.

Гонерілья

Сір, я вас люблю

Сильніш, ніж тее висловити можна.
Мені дорожчі ви за світло дня,
За простір, волю, за дива й багатства,
За вроду й честь, життя моє й здоров'я.
Я вас люблю, як, може, ще ніколи
Дитя свого батька не любило.
Щоб виявити всю мою любов —

Бліді слова, безсилий голос людський,
Моїй любові жодних меж нема.

Корделія
(вбік)

А ти, Корделіє? Люби й мовчи.

Лір

Ми віддаєм тобі в обладу землі,
Окреслені границями оцими, —
Тут пишні ниви, тіняві гаї,
Зелені луки та розкішні води, —
Усе твоїм відписуєм нащадкам,
Що славний олбенійський рід продовжать.
Що скаже нам тепер дочка Регана,
Дружина Корнуела?

Регана

З того ж я

Металу викувана, що й сестра, —
Одна й ціна нам. Серце відчуває
В її речах любов, з моєю схожу,
Та сказано, проте, занадто мало.
Ненавиджу всі радощі земні,
Хоч би які були вони припадні.
Одне лише чуття мене щасливить:
До вашої величності любов.

Корделія
(вбік)

Корделіє, яка ж ти бідна! Ні,
Я добре знаю, що за мій язик
Моя любов багатша і щедріша.

Лір

Тобі й твоїм даємо в вічний спадок
Оцю третину наших володінь,
Не меншу й на придоби не скупішу,
Як та, що Гонерільї ми дали.

Тепер, утіхо наша, доню третя,
Кого здобуть суперники жадають, —
Бургундське молоко й вино французьке, —
Що можеш ти сказати, щоб дістать
За інших двох щедрішу й кращу частку?
Кажі.

Корделія
Нічого, сір.

Лір
Як, як? Нічого?

Корделія
Нічого.

Лір
Із нічого і не вийде
Нічого. Ще подумай — і скажи.

Корделія
Нещасна я — мої уста не вміють
Мойого серця висловити голос.
Я вас люблю, королю, як велить
Мені моя повинність.

Лір
Що таке?
Корделіє, залагодь тее слово,
Коли не хочеш вік занапастить.

Корделія
Владарю мій, мені дали життя ви,
Мене зростили й викохали ви,
Плачу за це належною ціною:
Шанобою, любов'ю та слухнянством.
Навіщо сестрам чоловіки їхні?
Вони ж бо, кажуть, люблять тільки вас.
Як мужеві свою віддам я руку,
То з нею візьме він і половину
Дбайливості моєї та любові.

Ніколи так не вийду заміж я,
Як сестри: щоб любити лиш самого
Свого батька.

Л і р
Щиро це, від серця?

К о р д е л і я
Так, володарю.

Л і р
Молода така —
І вже така скупа й черства душею!

К о р д е л і я
Я молода, мілорде, і правдива.

Л і р
Що ж, хай і так. Нехай твоя правдивість
Тобі за посаг буде! Присягаюсь
Святого сонця сяйвом золотим,
Імлюю ночі, тайнами Гекати,
Ходою тіл небесних, що дають нам
Життя і смерть, — тебе не знаю я:
Від цього дня і від години цеї
Зрікаюся повинностей своїх,
Покровлення зрікаюся навіки.
Моєму серцю ти тепер чужа.
І дикий скіф чи той, хто пожирає
Своїх дітей, щоб вдовольнити голод,
Для мене будуть ближчі і дорожчі,
Ніж ти, кого дочкою я взивав.

К е н т
Королю добрий!

Л і р
Кенте, помовчи!
Не зважуйся ставати між драконом
І лютістю його! Та я ж любив
Її за всіх найбільше, думав я,

Що в піклуванні рук її ласкавих
Знайду жаданий спокій і тепло...
Геть, геть з очей! Як правда, що могила
Мене колись навіки заспокоїть,
Так правда і тому, що я навіки
Її з свого серця викидаю.
Мерщій закликать короля французів!
Хто йде? Бургундця кличте! Вам, зяті,
Вам, Корнуел та Олбені, додаю
До посагу, що дочкам відписав я,
Частину третю на некривдний розділ.
Нехай гординя, що вона зове
Правдивістю, їй стане замість мужа.
Дарую вам і владу я свою,
І першість у державі, і високі
Права мої. Собі ж ми відділяєм
Сто рицарів, що житимуть зі мною
Щомісяця в одній з донь своїх.
Лиш титул свій і честь, йому належну,
Собі ми залишаємо, — а ви,
Сини мої, моему серцю любі,
Берете в руки і стерно державне,
І суд, і всі прибутки від землі.
Щоб це ствердити, ось вам і корона —
Діліть її.

Кент

Боговінчаний Ліре,
Кого я поважаю, як владика,
Люблю, як батька, слухаю, як пана,
Ласкавцем у молитвах називаю...

Ліре

Натягся лук — рятуйся від стріли!

Кент

Нехай летить — хоч би й мені у серце!
Хай Кент забуде ввічливість, як стратив
Король свій розум. Здумай-но, старий:

Хіба ж обов'язок тоді боїться,
Коли могутність шию гне свою
Перед облесністю? Там честь велить
Явити щирість, де зганьбила велич
Себе тяжким, обридливим безумством.
Роздумайся, свій порив угамуй,
Відкинь свій намисел! Життям клянуся:
Тебе, королю, доня наймолодша
Не менш за інших любить і шанує,
І не жорстока та, чії слова —
Хоч тихі, та від повного йдуть серця.

Л і р

Мовчи, коли життя своє цінуєш!

К е н т

Життям своїм я завжди вам служив,
На ворога виходячи одважно.
За вас я не боюсь його і втратить.

Л і р

Геть відсіля!

К е н т

Дивися пильно, Ліре,
Дозволь мені твоїм зостатись оком!

Л і р

Клянуся Аполлоном, я...

К е н т

І я

Клянуся Аполлоном, що даремно
Клянешся ти богами!..

Л і р

А, підніжку!

А, зраднику!

(Хапається за меч.)

Олбені і Корнуел
Стривайте, сір!

К е н т

Убий!

Убий свогого лікаря, королю,
Лишайся сам, недугою повитий
Огидною! Отямся! Схаменись!
Відкинь свій надум, бо допоки дишу,
Казатиму, що зло еси вчинив!

Л і р

Ну, слухай же, бунтарю, слухай так,
Як личить те васалові! За те,
Що ти хотів підбити нас на зламання
Нехибного й твердого заповіту
І став помежи владою монарха
Та волею могутньою його, —
А цього, знай, ні сан наш, ані вдача
Пробачити не можуть, — вирікаю
Таке тобі: п'ять день ще маєш ти,
Щоб від пригод лихих себе вбезпечить,
А шостого — державу нашу маєш
Покинути негайно і назавжди.
Коли ж тебе, вигнанця, на десятий
Побачать день у нашім королівстві —
Хвилина ця тобі смертельна буде.
Геть! Геть! Юпітера клянусь ім'ям,
Я не порушу цієї постанови!

К е н т

Прощай, усім ти показав, королю,
Що тут — вигнання, а навколо — воля.

(До Корделії.)

Боги хай захистять тебе, дитино,
Що думку й дію маєш ти єдину.

(До Регани і Гонерільї.)

Бажаю вам, щоб ваше слово пишне
Перетворилося на діло втішне.

(До Олбені і Корнуела.)